

ומשיב הגאון ר' אברהם דנציג, וזה לשונו: ונראה לי על פי ששמעתי בשם מו"ר הגאון החסיד הגר"א ... על פי מדרש רבה בפרשה זו פרשה כא, ז: א"ר יודן בר סימון, צער גדול (היה לו למשה לדבר זה — "אל יבוא בכל עת אל הקודש". אמר, אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו. "בכל עת", יש "עת" לשעה ... ליום ... לשנה ... ל"ב שנה ... לשבעים שנה ... לעולם). אמר הקב"ה למשה, לא כשאתה סבור ... אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס, רק יכנס כסדר הזה (עכ"ל המדרש). נשמע מזה שדוקא שאר כהנים גדולים אסורים ליכנס לקדש קדשים אלא ביום הכיפורים, אבל אהרן היה מותר ליכנס בכל שעה ושעה, רק שיכנס בסדר העבודה שנאמר בפרשה זאת. ולפי זה התורה דקדקה בסדר, שהרי הטעם שאמרו בגמרא דקרא "ובא אהרן" הוא שלא כסדר, דגמירי (= הללממ"ס) דחמש טבילות ועשר קידוש ידיים ורגליים לכהן גדול ביום הכיפורים, ואי כסדר הכתוב לא משכחת אלא שלוש (עיין רש"י). זה דוקא ביום הכיפורים היה הלכה למשה מסיני דצריך חמש טבילות, אבל כשירצה אהרן לעבוד בשאר ימות השנה לא גמירי הלכתא, ואם כן באמת אינו אלא שלוש (טבילות) ועובד כסדר האמור בפרשה, ואם כן הפסוק "ובא אהרן" נכתב כסדר משום אהרן ביתר ימות השנה. עד כאן דברי הגאון, ותורת אמת היתה בפיהו (עכ"ל בעל חכמת אדם בשם הגר"א). ולפי זה מבאר הרב ז"ל מדוע אין זכר ליום הכיפורים בתחילת פרק טז, שהרי לפי פשוטו זה היה הסדר במשך כל השנה. לפי זה מובן גם מדוע כתבה התורה פעמיים (פסוקים כט, לד) "והיתה לכם לחוקת עולם", באשר החלק הראשון של הפרק מוסב על סדר העבודה של אהרן במשך כל השנה, ואילו החלק השני מוסב על סדר העבודה ביום הכיפורים דוקא, והוא היה על פי מדרש הכתוב, בעוד הראשון היה לפי פשוטו של מקרא. מובן גם עתה מדוע רק בפסוקים המדברים על יום כיפור בחלק השני של הפרק אין זכר לאהרן אלא "הכהן אשר ימשח אותו", כי בזה שווה אהרן לכל כהן גדול²⁴.

לסיים את הטיפול בנושא כולו, אע"פ שאותו חלק מן הענין שהיא הקדימה יהיה רק מאוחר יותר. לדוגמא לכך, מבאר הרמב"ן כי "ויכס הענן את אהל מועד" (סוף ספר שמות — מ, לד) היה רק אחרי שבעת הפרקים הראשונים של חומש ויקרא, כתוצאה מסדר העבודה ביום השמיני למילואים (שם פרק ח). היות והתורה בפרשת פקודי עוסקת בענין הקמת המשכן, יש מקום לסיים את הפרשה עם אותה ידיעה המשלימה את הסוגיא, והוא שהמשכן הביא לידי השראת השכינה. דרך זאת של 'השלמה' אינה בבחינת 'אין מוקדם ומאוחר'. לכן בסדר העבודה של יום כיפור, היות ופסוקים רכב עוסקים כולם בעבודה הנעשית בבגדי לבן, היה מקום להוסיף את פסוק כג (הוצאת כף ומחתה) שאף הוא נעשה בבגדי לבן, ואז להמשיך בעבודות שנעשו בבגדי זהב. לכן, אליבא דרמב"ן, אין אפילו מקום לשאלת המדוע בסוגית סדר העבודה של יום הכיפורים. ועיין גם ברמב"ן סוף פרשת נח (יא, לב ד"ה וימת תרח בחרן) שהקדמת מיתתו של תרח בכששים שנה אינה אומרת לרמב"ן דרשני, כי 'זה מנהג כל הכתוב לסדר חיי האב והולידו הבן ומיתתו, ואחר כך מתחיל בענין הבן בכל הדורות — כך נהגו הכתובים...' כלומר, הקדמת מיתתו של תרח ליציאתו של אברהם, אינה אומרת דרשני, באשר על פי 'שיטת ההשלמות' זה מוצדק, כי אין עוד מה לספר עליו.

24. לפי זה יוצא שיש בסוגיא זאת שלושה (ויש אומרים ארבעה) דינים: (א) משה, שיכול להיכנס לקודש כל אימת שהוא רוצה וללא כל סדר עבודה, כי רק אהרן בכל יבוא ואין משה בכל יבוא. (ב) אהרן במשך כל ימות השנה, שיכול להיכנס כל אימת שהוא רוצה, אבל על פי סדר העבודה לפי פשוטו של מקרא. (ג) אהרן ביום הכיפורים וכהן גדול לדורות ביום כיפור, על פי סדר העבודה לפי קבלת חז"ל ומדרש הכתובים. נועל ארבעה — לא נשיבנו כעת, והוא: מה היה דינו של אלעזר בנו של אהרן הכהן הגדול, אחרי שאהרן נפטר ובני ישראל עוד שוהים במדבר. ועיינו בזה להלן. כאשר

ובעקבות הגר"א מבאר ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק את הפסוק האחרון שבפרשת תצוה²⁵ וזה לשונו: וזה פירוש הפסוק בתצוה "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה", שזה מחויב לכפר אחת בשנה גם אהרן, אבל רשאי יותר מאחת בשנה, בכל שעה שהוא רוצה ומוצא עצמו מוכן לזה, רק שזה מוכרח לכפר אחת בשנה. אכן לדורות "מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם", שרק אחת בשנה, לא פעמיים בשנה רשאי לכפר, שלדורות שאין הענן שורה²⁶, אין רשאי להיכנס רק אחת בשנה. לכן כתוב "אחת בשנה יכפר", שעיקר הדיק שרק אחת בשנה, לא פעמיים (עכ"ל ה"משך חכמה")²⁷.

השאלה היא אם זה דין באהרן או דין בתקופה. שאלה – חקירה זאת קשורה גם בשאלה – חקירה אחרת: האם אהרן ביום כיפור טובל חמש פעמים כמו כהן גדול לדורות, או שמא כל אימת שאהרן עושה כסדר הזה, הוא עושה זאת על פי פשוטו של מקרא ולא על פי קבלת – מדרש חז"ל. לשון אחרת: האם זה דין באהרן (שאצלו יש רק שלוש טבילות), או דין בתקופה המבחינה בין יום כיפור – תמיד חמש טבילות משום עיצומו של יום – לשאר ימות השנה, שהרי אחרי תקופה מיוחדת זאת אין "סדר עבודה" אלא ביום כיפור בלבד. ומן הראוי להביא כאן את דבריו של הרב מאיר דן פלאצקי, בעל כלי חמדה על התורה אשר כתב (בפירושו ריש פרשת אחרי מות): ומה שנראה לעניות דעתי בענין זה על מה שהובא במדרש רבה ... (הובא בפנים על ידי בעל חכמת אדם). ומעתה נראה דאע"ג דזו מעלה היתה רק לאהרן, אבל כל כהן גדול אסורים להיכנס לקדשי קדשים כי אם ביום הכיפורים, מכל מקום כיון דחזינן דאהרן הכהן היה יכול להיכנס תמיד אם יעשה כסדר הזה, כן לעתיד לבא כשיבואו משה ואהרן יהיה אהרן יכול להיכנס תמיד לקדשי קדשים בסדר הזה (ועיין בזה בפרק הבא על הערך הנצחי של הלכה לשעה – י. ק.). אלא דשאר הכהנים שאין מעלתם גדולה כל כך, אמרה התורה הקדושה "שלא יבואו בכל עת אל הקודש", אלא ביום הכיפורים. אם כן נראה (מכאן מסיק המחבר מסקנה הלכתית משמעותית ביותר – י. ק.) דקרבת אלה אינם בגדר חובת היום ביום כיפור, אלא משום שהנכנס לקדשי קדשים צריך קרבת אלה וצריך הקטורת שיעלה עשן. ואם כן, עבירה זו דחיסר מעלה עשן, היינו משום שנכנס לפני ולפנים בלא מעלה עשן זה אינו בגדר כרת דיומא, ושפיר יום הכיפורים מכפר ליה. זה נראה מאד לעניות דעתי (עכ"ל). כלומר פשוטו של מקרא ("אל יבוא בכל עת אל הקודש... בזאת יבוא... אל הקודש") מלמד שכל העבודה המיוחדת הזאת (קרבת, טבילות, קידוש ידיים ורגליים) הם מדין הכניסה לקודש הקדשים ולא מדין יום כיפור באשר הוא, נפקא מינה כפי שביאר בעל כלי חמדה.

25. שמות ל, כ "וכפר אהרן על קרנותיו אחת בשנה, מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדורותיכם, קודש קדשים הוא לה". והקושי מבואר (א) מדוע החזרה על "אחת בשנה". (ב) מדוע ברישא "וכפר" קודם ל"אחת בשנה", ואילו בסיפא "אחת בשנה" קודם ל"וכפר". (ג) מדוע "לדורותיכם" דוקא בסיפא של הפסוק. [הביאור נמצא ב"משך חכמה" לויקרא טו, ג ד"ה בזאת יבא אהרן].

26. ובענין הענן ושיטת הספורנו בנדון, עיין להלן.

27. ולולא דמיסתפינא הייתי מבאר את דברי ה"משך חכמה" על פי היסוד בפרשנות שהניח לנו המזרחי (בסוגית "לא תחוסם שור בדישו" שחז"ל דרשו "לא תחוסם" – מכל מקום) והוא: כאשר הפועל קודם לנשוא, דורשים אותו ללא הגבלה ('מכל מקום'), כאשר "לא תחוסם" הוא משפט היכול לעמוד בפני עצמו. אבל כאשר הנשוא כתוב לפני הפועל (כגון: "את ספיח קצירך לא תקצור") אז "ספיח קצירך" הוא דוקא וצמוד אל "לא תקצור", כאשר "את ספיח קצירך" אינו משפט (כי חסר לו הפועל) ולכן אינו יכול לעמוד בפני עצמו במשמעות 'מכל מקום'. לכן ברישא ("וכפר אהרן ... אחת בשנה") ה"וכפר אהרן" הוא 'מכל מקום' וללא הגבלה, כי אינו צמוד ל"אחת בשנה" דוקא. לעומת זאת בהמשך של "אחת בשנה יכפר" בסיפא, ה"אחת בשנה" הוא דוקא, משום שאינו משפט בפני עצמו, ולכן צמוד דוקא אל "יכפר", וזהו הדין של "לדורותיכם". כך נראה לפענ"ד.

ובמקביל למה שלמדנו מבית מדרשו של הגר"א כותב גם הנצי"ב ב"העמק דבר", כאילו כדבר המובן מאליו (פסוק כג ד"ה ובא אהרן אל אהל מועד): לפי הפשט חוזר הענין דמדבר באהרן לבדו, שאם רצה באיזה יום בשנה לבוא אל אהל מועד, יהיה אחר כל ההכנות הללו. אבל כל זה אינו אלא באהרן לבדו. אבל לדורות מתפרש המקרא 'להוציא כף ומחתה' וכפירוש הגמרא (עכ"ל הנצי"ב).

הרי שההלכה לשעה היא אשר הטביעה את חותמה על פשוטו של מקרא, בעוד ההלכה לדורות מוצאת את ביטוייה במדרש הכתוב. היה זה ה"משך חכמה" אשר הסביר מדוע דוקא במקרה של סדר העבודה לכפר על טומאת בני ישראל ('טומאת מקדש וקדשיו'), שונה דין אהרן במדבר מדין כהן גדול לדורות. כלומר, מדוע היה נחוץ ליותר פעולות לכפר על טומאת מקדש בזמן המדבר מאשר בדורות, שהרי לא לחנם לא הגבילה התורה את אהרן לפעולה חד-פעמית בשנה לכפר על טומאת מקדש וקדשיו. על זה משיב ה"משך חכמה", וזה לשונו: ... כל זמן שהיו ישראל במדבר, הרי הם היו אסורים בבשר תאוה²⁸, והיו אוכלים בשר קודש תדיר²⁹, והיה מצוי טומאת מקדש וקדשיו ביותר, והיו צריכים לכפרה, לכן היה נכנס (אהרן) "בכל עת" בעבודת היום לכפר טומאת מקדש וקדשיו (עכ"ל). בעל "משך חכמה" אמנם הסביר מדוע בכלל היה צריך שיהיה הכהן הגדול ירצה או יצטרך להיכנס לקודש יותר מאשר ביום הכיפורים בכניסה החד-פעמית. אבל אין בהסברו לבאר לנו מדוע שונה היה דינו במשך כל השנה מדינו ביום הכיפורים³⁰.

שיטת הגר"א – נצי"ב – משך חכמה המפרשת את התפקיד של פשוטו של מקרא ללמד על הלכה שהיתה נוהגת לשעה, יסודה איתנה בפירושו של רבינו עובדיה ספורנו לתורה. היסוד שהספורנו מניח הוא, שתקופת המדבר היתה תקופת זהר מעין כמוה, היא תקופת "דור דעה" עליו דברו חז"ל. הרמה הרוחנית המיוחדת של אותה תקופה התבטאה, בין היתר, באכילת מן שנבלע בין האיברים או שרק מלאכי השרת אוכלים אותו³¹. אין פלא, אפוא, שבאותה תקופת זוהר, יתנהגו עניני עם ישראל ב'אוקטאבה' שונה מן המקובל. הספורנו עומד על התופעה שבפרשת אמור (כד, ג) בה מדובר על הדלקת או הטבת הנרות במשכן. התורה מציינת שהיא נעשתה על ידי אהרן דוקא (הלא הוא כהן גדול), בעוד ההלכה נפסקת שהדלקת הנרות והטבתם כשרה בכהן הדיוט. וזה לשונו ד"ה יערוך אותו

28. לשיטת רבי ישמעאל במסכת חולין יז, א – לעומת רבי עקיבא הסבור שאפילו בשר נחירה הותר להם. ועיין בזה בתחילת הפרק לעיל.

29. כלומר, בשר שלמים.

30. נראה שניתן להשיב על שאלה זאת על פי דברי בעל "כלי חמדה" והחקירה שחקרנו בדבר דין יום כיפור וכפרתו לעומת דין כניסה לקודש – עיין בהרחבה לעיל בהערה 24. ועיין להלן בשיטת הספורנו. כמו כן ידובר על כך בהרחבה כאשר נגיע לדון בשאלה מדוע בתורה של נצח מסופר ומדובר על הלכות שהיו לשעה בלבד (להלן פרק 7).

31. מחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל ביומא עה, ב על יסוד הפסוק בתהילים עה, כה "לחם אבירים אכל איש". ועיין בעומק ובהרחבה בפירוש הרמב"ן לשמות טז, ד"ה ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים, החל במילים 'והנכון בעיני כי היה הפלא במן גדול מאד'. הרמב"ן קושר בין מן ובין 'זיו השכינה', שיש לו קשר עם האור של ששת ימי בראשית, שהקב"ה גנו (לא ביטל) אותו. עיין שם כאמור בעומק ובהרחבה כי המשכיל בודאי יבין.

אהרן: אף על פי שהיתה הדלקת הנרות, וכן קטורת התמיד³² כשרה בכהן הדיוט לדורות, כפי מה שקיבלו ז"ל³³, מכל מקום נאמר בשניהם "אהרן". כי אמנם, כל ימי המדבר היה ענין המשכן בכל יום כענינו לדורות ביום הכיפורים שנאמר בו (ויקרא טז, ב) "כי בענן אראה על הכפורת"³⁴, וזה, כי בכל ימי המדבר נאמר (שמות מ, לח) "כי ענן ה' על המשכן יומם"³⁵ ואש תהיה לילה בו". ולכן היה מן הראוי שיהיו מעשה הקטורת והדלקת הנרות בו הנעשים בפנים, נעשים על ידי כהן גדול, כמו שנעשים לדורות ביום הכיפורים³⁶ (עכ"ל). מפורש יוצא מפי רבינו עובדיה ספורנו, שדין המשכן בתקופת המדבר בסתם יום של חול, כדין המקדש לדורות ביום הכיפורים. לפי זה מובנים אותם הכתובים, אשר בפשוטו של מקרא סותרים לכאורה את ההלכה הפסוקה. המדרש לפסוקים אלה מלמד את ההלכה לדורות, בעוד הפשט מלמד את ההלכה לשעה³⁷.

ואנו ממשיכים את הקו של הלכה לשעה, מן האחרונים אל הראשונים. בסוגיית הנחלות, אשר נתגלגלה עקב פרשת בנות צלפחד, קבעה התורה את סדרי הנחלה (במדבר כז, ח"ט): "ואל בני ישראל תדבר לאמר, איש כי ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו, ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו". ומפרש הרמב"ן: קבלו רבותינו כי האב יורש את בנו כאשר מת בלא זרע. ולא הזכיר הכתוב זה! והטעם, כי במשפטי הירושה כל מנחיל נוחל, כי הקירבה שוה, וכיון שאמר הכתוב שהבן יורש את אביו, גם האב יורש את הבן³⁸, ועוד³⁹ כי הירושה היא בשלשלת הזרע ביוצאי חלציו, לא בצדדים⁴⁰. אם כן, "ונתתם את נחלתו לאחיו" — משמע נחלה שהאב יורש בקבר⁴¹, וממנו תבא לאחים⁴². אבל לא רצה לומר "ואם אין לו

32. בביאורנו לספורנו דננו בהרחבה בשתי סוגיות אלה, אבל אין כאן המקום לדיון זה.
33. והשוה רמב"ן לשמות ל, ז ד"ה והקטיר עליו אהרן: אין המצוה הזאת בכהן גדול בלבד, אלא היא אף בכהנים הדיוטים ... ולא ידעתי למה הזכיר "אהרן" ... ולא אמר 'הכהן' ...
34. לפי פירוש הספורנו, הכוונה לומר שהשכינה שורה במשכן בזמן שהענן שוכן עליו.
35. כלומר, באופן תמידי, דהיינו מידי יום ביומו, ולא חד-פעמי ביום הכיפורים כפי שהיה לדורות.
36. רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים א, ב: ...וכן שאר העבודות של יום זה, כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות — הכל עשוי בכהן גדול ...
37. כאמור, בפרק הבא נדון בהרחבה על הערך הנצחי (שהרי קנה המידה לכתיבה בתורה הוא הנצח) של הלכה לשעה.
38. וקשה על נוסחא זאת באשר הבעל יורש את אשתו ואין האשה יורשת את בעלה. ועוד, הבן יורש את אמו (כשם שיורש את אביו) אבל אין האם יורשת את בנה.
39. טעם שני לאי אזכרת ירושת האב את בנו בתורה שבכתב.
40. הוא הנקרא תהליך המשמוש אשר לפיו הירושה יורדת או עולה בקו אנכי, ואינה עוברת בקו מאוזן.
41. מתוך הנחה — ועיין בזה להלן — שהאב כבר מת לפני הבן.
42. של הנפטר. גם כאן הקושי מבואר, משום ששאלתנו היתה בתחום פשוטו של מקרא, דהיינו מדוע חסר בטכסט דין ירושת האב את בנו. קשה לתרץ קושיא כזאת בפשוטו של מקרא על ידי הנחה אכסיומאטית בדבר עצם המהות של תורת הנחלות — אותה הנחה שלא למדנו בפשוטו של מקרא. ממה נפשך! או שתורה שבכתב מלמדת את דין משמוש, ואז קשה מדוע אין זכר לירושת אב את בנו, כלומר, שהירושה גם עולה במשמוש ולא רק יורדת. ואם אין מחפשים בתורה שבכתב את יסוד המשמוש, אלא מקבלים זאת בתורה שבעל פה (שאינן ירושה לצדדים), אין מקום לקושי הרמב"ן מחד, ואין צריך שהתורה תפרט את "הצדדים" מאידך! לכן מוסיף הרמב"ן לתת תשובה שלישית לשאלתו.

בת⁴³ ונתתם את נחלתו לאביו, כי דרך ברכה ידבר ולא בנכרתים⁴⁴. ואולי⁴⁵ לא היה זה בבאי הארץ שינחל האב את הבן — שבהם ידבר (עכ"ל). הרי שדין או מציאות דור המדבר (הוא הלכה לשעה בלבד) הוא אשר השמיט מכתובת תורה שבכתב את דין אב הנוחל את בנו. ובעוד הראיה מדברי הרמב"ן הוא בבחינת הוכחה מתוך השתיקה (שהרי מדובר על מה שלא כתוב, ולא על מה שכתוב), הנה יבוא החכם רבינו אברהם אבן עזרא ויניח את היסוד לכל השיטה הזאת של הלכה לשעה. זאת עשה בפירושו את סוגית "ממחרת השבת", אשר, כידוע, חז"ל פירשו לא על שבת בראשית כי אם על היום הראשון של פסח⁴⁶. תוך כדי התמודדותו עם הבעיה כותב הרמב"ן: גם יוכל המאמין להשיב כי בדרך נבואה ידע (משה) היום שיהיה בו חנוכה העומר שיום השבת יהיה הקביעות⁴⁷. והעד (הראיה) מערך הלחם

[1234567]

43. אחרי ש"אין לו בן".

44. דהיינו שכל בניו ובנותיו של האדם נפטרו בחייו. את המושג 'בנכרתים' מצינו בסוגיא זאת ממש בבבא בתרא קח, א: מאי שנא דקתני 'האב את הבנים' ברישא (רש"י: ... וזו קללה היא כשאדם מת בלא בנים, וגם כשהאב רואה במיתת בנו ...), חדא, דאתחולי כפורענותא לא מתחלינן (עכ"ל). לשון הרמב"ן 'דרך ברכה ידבר' מוצא את ביטוי אצל תלמיד תלמידו (רבינו בחיי בן אשר, תלמיד הרשב"א) בכמה סוגיות בתורה אותן מפרש על משקל "דרכיה דרכי נועם", הן בתוכן מצוותיה של תורה והן בסגנון כתיבתה. עיין בין היתר בראשית ז, יא ד"ה כל מעינות תהום רבה; ויקרא יד, ג' נד"ה ד"ה זאת התורה; במדבר כז, ט ד"ה ואם אין. ועיין עוד תוספות יבמות יז, ב ד"ה אשת אחיו שלא היה בעולמו, שם מוכנים להכריע בדאורייתא על פי קריטריון זה. ועיין בזה גם אצל ה"משך חכמה" בראשית ט, ז ד"ה פרו ורבו, ויקרא יג, ד ד"ה וראה הכהן את הנגע.

45. טעם רביעי של הרמב"ן מדוע לא הזכירה תורה שבכתב את דין ירושת האב את בנו שנפטר בחייו. היות ואין לרמב"ן כל מקור להצעה זאת, הוא מציג אותה בלשון 'ואולי'.

46. סוגיא זאת הולידה ספרות עניפה ביותר של יישוב הסתירה בין פשוטו של מקרא ובין פירוש חז"ל — החל בחז"ל עצמם במחלוקתם עם הבייתוסים (מנחות סה — סו) עבור דרך הגאונים (רבינו סעדיה) והראשונים (ראב"ע, רמב"ן, רבינו בחיי) ועד לאחרונים (הכתב והקבלה, המלבי"ם) ועד לאחרונים האחרונים (הרב הופמן, ר' מאיר שמחה). עסקו בנושא גם בבית המדרש המגמתי (אשר ביקשו "להוכיח" שפירוש חז"ל תואם פשוטו של מקרא) וגם בבית מדרשו של הגר"א. ועיין בזה במדור ה פרק 3: ממחרת השבת במשנתו של בעל "משך חכמה", וכן במדור ה פרק 5, בענין שני בתי המדרש.

47. כאשר חנוכה המשכן (ראש חודש ניסן) היתה בשבת, וממילא ט"ו בו גם היה בשבת, ולמחרתו (הוא יום הבאת העומר) באותה שנה היתה "ממחרת השבת". אשר לקביעת יום חנוכה המשכן (הוא ראש חודש כאמור בשמות מ, ב "ביום החודש הראשון באחד לחודש תקים את המשכן", ושם פסוק יז: "ויהי בחודש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן") ליום שבת, עיין בהרחבה אצל ראב"ע בפירושו לשמות מ, ב בסוגית שבעת ימי המילואים. אשר לשיטת רש"י ורמב"ן בעקבות חז"ל, היו אלה הימים בהם היה משה מקים ומפרק את המשכן (כלומר מ"כג באדר) עד אשר הוקם סופית בראש חודש. אבן עזרא סבור שחנוכה המשכן היתה מראש חודש ועד ח' בו (כלי תהליך של מקים ומפרק). יש לו יסוד בשיטה אחת של חז"ל, ש"הטמאים לנפש אדם" בסוגית פסח שני היו מישאל ואלצפן, אשר נטמאו ע"י הוצאת נדב ואביהוא מהמשכן, ממילא שביעי לטומאתם חל ב"ד בניסן ("ביום ההוא" לא יכלו לעשות הפסח, אבל יכלו למחרת היום). אם שביעי לטומאתם חל ב"ד בניסן, הרי שנטמאו ביום ח' בניסן, והרי זה היה יום שמיני למילואים — הרי שהמילואים התחילו בראש חודש! ועיין בזה בהרחבה בספרנו "נתעלמה ממנו הלכה" סוגיית פסח שני, פרק 3.

שהיה בשבת⁴⁸. והזכיר הכתוב אין יחשבו בשנה הראשונה (עכ"ל ראב"ע). כלומר, כאשר ה' הכתיב את הפסוקים האלה למשה רבינו, באותה שנה חל ראשון של פסח (ט"ו בניסן) בשבת, כשם שראש חודש (יום הקמת המשכן) חל בשבת. אותה שנה היתה הנפת העומר אמורה להיות אפוא ביום ראשון בשבוע, באשר ממחרת יום א' דפסח היה "ממחרת השבת". מן המקרה הזה נבנה העיקרון, והוא יום אחרי יום א' של פסח.

היוצא מדברינו עד כאן (נצי"ב – גר"א – ספורנו – רמב"ן – אבן עזרא) שפשוטו של מקרא יכול ללמד הלכה שהיתה נהוגה בתקופה מסוימת, אבל אינה הלכה לדורות ("כימי השמים על הארץ" כהגדרת הרמב"ם בשורש השלישי בספר המצוות). ואם ישאל השואל מדוע אין חוזרים מן הראשונים למצוא מקור לשיטה זאת אצל חז"ל, הרי תשובה בצדה, שאין זה מתפקידם או מענינם של חז"ל לעסוק במה שהיתה פעם ההלכה ("מאי דהוה הוה"). כל עיסוקם הוא בהלכה המנהיגה את חיי עם ישראל עד ביאת הגואל ועד בכלל. ואם כן, יש מקום עוד לשאול – אם אין זה מענינם של חז"ל, מדוע זה מעניננו אנו לדייק ולהבין כך מתוך התורה עצמה?! לשון אחרת: אם, כפי שביארנו בכמה הזדמנויות, סימן ההיכר של כתיבה בתורה שבכתב היא מרכיב הנצח, מהו מקומה של הלכה לשעה בתורת הנצח?! על זה בפרק הבא.

0000000000

48. הסידור הראשון של לחם הפנים, שהיה ביום הקמת המשכן, היה בשבת. שיטה זאת של ראב"ע אינה תואמת את השיטה של חז"ל הקובעת שט"ו בניסן היה ביום חמישי (לכן "שבת הגדול" חל ביו"ד בניסן). ברור אפוא, שראב"ע סבור ששיטה זאת של חז"ל אינה קבלה אצלם, כי אם פירוש, ולכן רשאי הוא לפרש אחרת. עיין בזה בהרחבה במדור ד פרק 3 (ב).